

tako i iz arheologije jugoistočne Evrope — pre svega kada je reč o megaronu kao tipičnom arhitektonskom obliku za vladarske palače. Dalje, kao veoma simpatičnu ideju svakako treba pozdraviti ponovno štampanje onog dela knjige **Weltgeschnichte für Kinder** koji se odnosi na trojanski rat — štiva koje je presudno uticalo na to da se Schliemann već kao dečak opredelio za poduhvat koji je diktirao čitavim njegovim životom. U tom pogledu, mada popraćena konciznim katalogom od 250 izložbenih predmeta, mahom originala koji su nekad činili sastavni deo velike Schliemannove zbirke, publikacija u potpunosti zadovoljava svoju namenu.

Druga publikacija sa istim naslovom, 111 strana i 96 fotografija i drugih grafičkih priloga, rezultat je nastojanja da se ime Atine sa atributom »kulturna prestonica Evrope 1985.« u celosti opravda. Naime, nosioci kulturne politike su sedne prijateljske Grčke su, u nizu kulturnih aktivnosti predviđenih za 1985. godinu isplanirali i veliku izložbu trojanskog materijala. Ova izložba, takođe posvećena Schliemannovom životnom delu bila je u svakom slučaju zamišljena kao veoma studiozan poduhvat sa ozbiljnim pretenzijama. U želji da do maksimuma bude podučeno kontinuitet veza između Troade i grčkog duha počelo se od osnovnog a to je od mesta gde će izložba biti postavljena. Za to nije bila izabrana bilo koja neutralna arhitektonska pozadina već »ILION MELATHRON« — odnosno vila nekada toliko osporavanog i hvaljenog Heinricha Schliemanna u Atini. Uz ne malu pomoć Museum-a für Vorund Frühgeschichtliche iz Zapadnog Berlina, sakupljeni su nalazi koji su trebali da reprezentuju prve stranice istorije Grka na tlu Male Azije. Međutim, ma koliko su želje bile velike, adaptacija vile nije bila u potpunosti završena u predviđeno vreme.

Na žalost, to možda uopšte ne bi bilo tako bitno da se grčkim kolegama nije potkralo nešto znatno značajnije što će biti još jedan od razloga za zaboravljanje značajnog pokušaja da se nalazi, dobrim delom raštrkani između Atine i berlinskih muzeja, posle toliko vremena prikažu na jednom mestu. Po svemu sudeći izložba je — bar prema izboru materijala pripremana sa tendencijom da se publici, a i stručnoj javnosti, pruži mogućnost

da se sretne kako sa, za nauku još uvek interesantnim predmetima čiji su stratigrafski podaci poznati, tako i sa jednim delom velikog broja nalaza koji nisu bili pošteđeni užasa savremene civilizacije te su kroz ratna dejstva u vreme osvajanja Berlina i sami izgubili svoj identitet stečen radom možda najvećeg entuzijaste Evrope. U obimnim pripremama zaboravljeno je izgleda najvažnije — izrada kataloga kakav bi pre svega odgovarao plemenitoj zamisli. Pri tome ne želimo da kažemo da jedan katalog kao takav nije bio predviđen. Naprotiv i to štampan — što apsolutno treba ne samo registrovati već i pohvaliti sa napomenom da od kolega treba mnogo učiti o tome kako se prezentuje nacionalna kulturna baština u širem smislu — i na inozemnim a ne samo na grčkom jeziku. U ovoj publikaciji nije izostao ni urođeni istančani ukus koji je pomogao da luksuzno opremljeno izdanje sa kvalitetnim priložima u koloru svakako postane primamljivo za svakog, turizmu naklonjenog, prijatelja starina. Međutim — i to je ono što na žalost moramo da kažemo, ova publikacija nikada neće naći svoje mesto na radnom stolu velikog broja kolega kojima problematika Troje predstavlja redovnu oblast stručnog interesovanja. Ako izuzmemo uvodne delove, koji se pre svega u jednom popularnom vidu obraćaju čitaocu upoznajući ga sa Schliemannovom biografijom i osnovnim podacima o iskopavanjima Troje koje su vodili kako on sam, tako kasnije Dörpfeld i Blegen, jedini zaista pažnje vredni kapital predstavlja deo u kome je obrađena numizmatička zbirka koja predstavlja samo jedan segment u odnosu na znatno brojniji arheološki materijal.

Verovatno radi izbegavanja suvišnih troškova (ako se u slučaju jedne ovakve izložbe to uopšte sme okarakterisati kao »suvišni trošak«) autori kataloga su svom poslu pristupili krajnje racionalno, i to toliko da su u katalogu uspeali da izbegnu ne samo vizuelni prikaz velikog broja izloženih predmeta već i da opis eksponata svedu na neupotrebljivi minimum. Svakako, u svojoj želji za savršenom racionalizacijom, autori kataloga su bili toliko pažljivi da su za gotovo sve eksponate za koje je to bilo moguće naveli inventarski broj sa napomenom da se opširniji opis istih nalazi u katalogu **Heinrich**

Schliemanns Sammlung trojanscher Altertümer autora H. Schmida, koji je izdat u Berlinu 1902. god. Time je mehanički preuzet manir iz berlinske publikacije iz 1981. godine G. Saherwale koja je uostalom koautor i ovog kataloga iz 1985. god. To što koleginica živi u ubeđenju da je izdanje sa samog početka ovog veka i danas toliko čest u izlozima knjižara širom sveta, ipak nije bio razlog da isti nalazi ne budu još jednom stručno obrađeni sa aspekta moderne arheološke nauke. I tako, umesto da se potruže da jedna izložba ovakvog značenja postane odgovarajući poticaj za stvaranje dela koje bi u naučnom svetu oživilo davno zaboravljene nalaze i istovremeno pružilo mogućnosti za dalje proučavanje i van zbirki muzeja u kojima eksponati počivaju, organizatori su propustili jedan pravi moment ostavljajući mesto ovoj kritici.

Michael D. Levin, *The modern museum*

Dvir Publishing House, Tel Aviv, 1983, 206 p., ilustr.

Jadranka Vinterhalter

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Primljeno: 6. 1. 1986.

Knjiga **Moderni muzej — hram ili izložbena dvorana? (The Modern Museum — Temple or Showroom?)**, autora Michaela D. Levina (rođen 1943. u Jerusalemu) pojavila se u izdanju Dvir Publishing House, Tel Aviv, 1983. godine.

Autor prati razvoj koncepcije muzeja i njihovu transformaciju od tradicionalnih ustanova do modernih organizacija s mnogostrukim sadržajima i funkcijama. Posebnu pažnju autor obraća arhitekturi muzeja. U pregledu muzejskih ustanova uzima za primjer brojne svjetske muzeje, ograničavajući se ipak na tip umjetničkih i arheoloških muzeja. Knjiga je bogato ilustrirana (207 ilustracija).

Prvo poglavlje posvećeno je **Koncepciji modernih muzeja**. Autor prati otvaranje prvih javnih muzejskih zbirki: The British Museum u Londonu, 1759, i Louvra u Parisu, 1789, promjenu muzejske koncep-

cije i odnos muzeja prema publici. Definišući pojam modernog muzeja, Levin navodi slijedeće karakteristike:

a. **Mnogostrukost funkcije** — pored sakupljanja i čuvanja muzejskih predmeta, muzej preuzima funkciju obrazovanja publike putem izložbi i drugih akcija.

b. **Širenje i raznolikost muzejskih kolekcija** — odnosi se na njihov sadržaj; formiraju se kolekcije arhitekture, industrijskog dizajna, fotografije, primitivne afričke umjetnosti itd.

c. **Novi pristup osvjetljenju** — u moderni muzej uvodi se umjetno svjetlo.

d. **Zaštita** — u modernom muzeju predmeti se štite od zagađenja zraka, vlage, direktne svjetlosti itd.

e. **Fleksibilnost** — nastoji se postići potpuna fleksibilnost unutrašnjeg prostora muzeja.

f. **Ekspresivne forme** — odbacuju se povijesni stilovi u građenju muzejskih zgrada i projektiranju nove, ekspresivne forme, oblikovane da služe potrebama muzeja.

Drugo poglavlje **Društveni aspekti modernih muzeja** posvećeno je razmatranju dva različita muzejska koncepta: muzeja kao hrama i muzeja kao izložbene dvorane. Autor uzima Solomon R. Guggenheim Museum u New Yorku za primjer prvog tipa, a prototip drugog koncepta je Museum of Modern Art, također u New Yorku. Govoreći o širenju sadržaja zbirki, Levin ponovo uzima za primjer MOMA, muzej u kome se otvara prvo odjeljenje arhitekture 1932, i kome se 1933. priključuje kolekcija industrijskog dizajna. Godine 1935. formira se kolekcija filma, a od 1940. odeljenje za fotografiju.

Autor ističe bitnu obrazovnu funkciju muzeja. Govori dalje o organiziranju izložbi i teškoćama koje se javljaju (transport, osiguranje itd.). Spominje značaj stalnih postava. U obilju sadržaja i funkcija, koje muzeji danas uključuju, oni se pojavljuju kao svojevrсни centri kulture.

Funkcionalni aspekti muzejske arhitekture treće je poglavlje knjige u kome Levin razmatra sve bitne funkcije u modernom muzeju:

— Različite tipove i sheme cirkuliranja posjetilaca kroz muzeje. Spiralno kretanje predstavlja inovaciju u modernim muzejima. Do-

bro riješeno kretanje posjetilaca veoma je važno s obzirom na znatno povećan broj posjetilaca.

— Proširenje postojećih muzejskih zgrada česta je arhitektonska intervencija danas. Autor navodi uspješna i manje uspješna rješenja. Metropolitan Museum u New Yorku uzima kao primjer kaotičnog rješenja proširenja.

— Muzeji su prije koristili isključivo dnevno, prirodno svjetlo. Moderni muzeji uveli su umjetno osvjetljenje i kombiniranje umjetnog i prirodnog u izložbenim dvoranama. Navedeni su mnogi primjeri različite upotrebe osvjetljenja. Posebno se raspravlja o temi fleksibilnosti sistema osvjetljenja.

— Zaštita umjetničkog blaga u muzejima opširno se obrađuje. Autor definira zaštitu muzejskih predmeta kao kontrolu svih negativnih djelovanja: kontrolu vlažnosti i temperature zraka, kontrolu koncentracije prašine i otrovnih plinova, kontrolu ultravioletnih zračenja i osvjetljenja. Autor daje historijat uvođenja kontrole pojedinih muzejskih uvjeta. Frick Collection u New Yorku prvi je muzej koji je uveo air condition sistem regulacije temperature još 1935. godine.

— Pomoćne i administrativne službe imaju svoje mjesto i značaj u muzejima. Dok su ranije zapremale 1/3 prostora u muzejskim zgradama, danas su se proširile na oko 50%, dok drugu polovicu zauzimaju izložbeni prostori.

— Fleksibilnost je označena kao glavna odlika suvremenog projektiranja muzejskih zgrada. Svoje korijene ima u tradiciji svjetskih izložbi iz 19. stoljeća. Prototip je Crystal Palace, koja je građena za Svjetsku izložbu u Londonu 1851. godine. Podjednako je važna fleksibilnost osvjetljenja i prostora u muzeju. U postojećim muzejskim zgradama fleksibilnost se postiže upotrebom pokretnih panoa-zidova. Navodeći brojne primjere, autor ističe da je arhitekt Mies van der Rohe uspio u svojim muzejskim projektima da dostigne najveći stupanj fleksibilnosti (Neue Nationalgalerie, Berlin 1962 — 68).

Formalni aspekti muzejske arhitekture razmatraju se u četvrtom poglavlju, s nizom primjera. Pojedini muzeji su detaljno obrađeni. Levin govori o odnosu forme i funkcije u arhitekturi muzeja. Dok se početkom ovog stoljeća vrlo malo muzeja gradilo u suvremenim arhi-

tektonskim stilovima, danas se modernost arhitekture podrazumijeva. Folkwang Museum u Hagu, 1902, arhitekta Vede a i Whitechapel Art Gallery u Londonu, 1897—1901, arhitekta Harrisa Townsenda nose odlike tada recentnog stila art nouveau. The Museum of Modern Art u New Yorku, 1939, arhitekata Philipa Godwina i Edwarda Durrela Stonea, primjer je suvremenog internacionalnog stila.

Levin navodi dva bitno različita stava u građenju muzeja. Za jedne je važna funkcija muzeja kao prostora za izlaganje. Funkcionalnost u arhitekturi, pa i u svojim muzejskim projektima (Ahmedabad, Tokyo, Chandigar) zastupao je Le Corbusier. Novo krilo Stedelijk Museuma u Amsterdamu također je primjer funkcionalnosti.

Najpoznatiji primjer drugog arhitektonskog principa po kojem forma nadvladava funkciju jest Solomon R. Guggenheim Museum u New Yorku, 1943—1959, arhitekta Franka Lloyd Wrighta. Navodeći njegove prednosti i nedostatke kao i kontroverzna mišljenja stručnjaka u povodu ove izuzetne građevine, Levin podsjeća da je ona projektirana za potrebe kolekcije apstraktne umjetnosti (Museum of Non-objectiv Painting).

Tek se posljednjih desetljeća na muzejskim zgradama započinje sinteza fleksibilnog prostora i ekspresivne forme. The Whitney Museum u New Yorku, 1963. arhitekta Marcela Breuera i Hamiltona Smitha, primjer je uspješnog spoja ova dva arhitektonska principa.

Levine uvodi još jednu kategoriju — muzejsku zgradu kao skulpturalnu formu, a za primjer uzima projekte arhitekta J. M. Peia, Everson Museum of Art u Syracusu (1961—69) i slično krilo The National Gallery u Washingtonu (1961—69, završeno 1978).

U posljednjem polavlju knjige **Ispunjenje i izazov** autor otvara temu odnosa suvremenih umjetnika prema muzejima — njihovo odbijanje muzejskih institucija (futuristi, Jean Dubufet), preispitivanje i kritiku (konceptualna umjetnost, earth art, Christo itd.) i traganje za alternativama (Marcel Duchamp, Boite en valise, Claes Oldenburg, Mouse Museum itd.). Navode se argumenti za i protiv muzeja, i autor rezimira svoja mišljenja pret hodno iznesena u prethodnim poglavljima. Dodatak knjizi je kratko poglavlje o parkovima skulpture, a

Levin na kraju navodi selekcioniranu bibliografiju i indeks.

U knjizi se često navode opća mjesto, kompilacije stavova i mišljenja, a raspored materije često je nesistematičan. Ipak ova knjiga širinom obuhvata tema i muzeoloških pitanja predstavlja zanimljivo i korisno štivo i za muzejske stručnjake i za prosječnog čitaoca. Knjigu posjeduje biblioteka Muzejskog dokumentacionog centra.

Povijesno-turistički vodič Krapine

Branko Pleše

Zagreb

Primljeno: 19. 2. 1986.

U povodu 150. obljetnice Hrvatskog narodnog preporoda i u čast 40. godišnjice oslobođenja, održan je sredinom prosinca 1985. godine Znanstveni skup, koji se djelomično, uz mnoge druge manifestacije, održao u Krapini u organizaciji

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, uz suradnju drugih znanstvenih i kulturnih ustanova te Skupštine grada Krapine.

Budući da se Znanstveni skup održavao u tom starom povijesnom gradu, u kojemu je rođen začetnik tog pokreta Ljudevit Gaj, to su Općinska konferencija SSRNH, SIZ za kulturu i informiranje općine i Društvo za kajkavsko kulturno stvaralaštvo, izdali prigodnu publikaciju povijesno-turističkog vodiča kroz grad Krapinu, koji je uredio Antun Kozina, dugogodišnji upravitelj Gajevog muzeja.

Povijesno-turistički vodič sadržajno je podijeljen u dva dijela. U prvom se donosi uvodnik koji je napisao akademik Andre Mohorovičić, u kojem se u kratkim crtama prikazuje nacionalni identitet preporodnog pokreta u Hrvatskoj u evropskom kontekstu prve polovice 19. stoljeća. Zatim slijedi govor Marijana Matkovića, održan prigodom otvaranja Gajeva muzeja u Krapini 1966. godine. Najveći dio prostora zauzima kronologija života i rada Ljudevita Gaja, i s tim u vezi popis izložaka u Gajevu muzeju, s odgovarajućim instruktivnim tekstovi-

ma, koji u mnogo čemu objašnjavaju i nadopunjuju muzejske atribucije, preuzeti iz djela J. Horvata, M. Krleža, A. Mažuranića, A. Šenoa i dr.

Drugi dio vodiča pod naslovom **Krapinskih osam stoljeća** govori o višestoljetnom razvitku grada u njegovom povijesnom kontinuitetu, od pojave krapinskog pračovjeka pa do revolucionarnih vremena nedavne prošlosti i četrdeset posljednjih godina slobode do u naše dane, obuhvaćajući prikaz njegove prošlosti, tako i socijalističke sadašnjice na kulturno-umjetničkom, prosvjetnom, i gospodarskom polju. Na kraju ova knjižica od sedamdesetak stranica ne propušta a da barem ne spomene danas već tradicionalni Festival kajkavske popijevke i, radi bolje orijentacije posjetitelja u gradu, donosi popis krapinskih ulica, trgova, šetališta i perivoja. Vodič je ilustriran većim brojem fotografija, na žalost ne uvijek i najbolje otisnutih. On će pridonijeti svojoj informativnoj svrsi i biti od koristi svakom onom koji želi da upozna ovaj grad bogate i slavne prošlosti, u čemu je i njegova uporabna vrijednost.

Izbor iz domaćeg tiska — Selection from the domestic press

Iz hemeroteke Muzejskog dokumentacionog centra

Branka Šulc

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Izbor anotiranih bibliografskih jedinica za razdoblje od lipnja do prosinca 1985. godine izrađen je na osnovi ICOM-ove muzeološke klasifikacije po slijedećim temama: novi muzeji i galerije (5.1), rekonstrukcije, adaptacije (127.1), stalni postav (154.2), programiranje (110), rekonstrukcije i adaptacije (127.9), historijat (5), problemi modernizacije (127.1), vanjske aktivnosti muzeja (180), konferencije, skupovi (1.512).

5.1

SP. Ostavštine. Otvara se »Picassov muzej«. »Vjesnik«, Zagreb, 1985, (9.8), str. 9, ilustr.

U zgradi »Slanog dvorca« u Parizu je 28. rujna 1985. g. otvoren »Muzej Picasso« u kojem je izloženo 228 slika, 149 skulptura, gotovo 1500 crteža i isto toliko gravira P. Picassa a također i njegova osobna zbirka drugih slikara. Izložci su po-

stavljani kronološkim redosljedom nastajanja.

5.1

(Reuter). Freudova kuća muzej. »Vjesnik«, Zagreb, 1985 (10.8), str. 11.

Kuća u Londonu u kojoj je, poslije bijega iz Njemačke, živio Sigmund Freud, obnavlja se i svibnja 1986. g. treba biti otvorena za javnost. U kući se nalazi vrijedna biblioteka, te gotovo dvije tisuće umjetničkih antikviteta.

127.1

(Tanjug). Muzej u »Diviziji«. »Vjesnik«, Zagreb, 1985, (2.9), str. 8.

Radovi na rekonstrukciji jednog od najstarijih zdanja u Prištini, poznatom kao »Divizija«, u završnoj su fazi. Muzej Kosača koji će preseliti u tu zgradu time treba riješiti osnovni problem suvremenog izlaganja i deponiranja svoje građe.

127.1

Drobnjak, Vladimir. Projekti. Kutak smiljanskog genija. »Vjesnik«, Zagreb, 1985, (15.9), str. 8, ilustr.

U Smiljanu, na mjestu gdje je rođen Nikola Tesla, uređuje se kuća sredstvima

Sabora SR Hrvatske i uz nadzor stručnjaka Restauratorskog zavoda Hrvatske. Tako će se dobiti objekt kojim će se obilježiti 130. godišnjica rođenja N. Tesle.

154.2

Žikić, S. Jubilej Muzeja naivne umjetnosti u Svetozarevu. Otvorena stalna izložbena postavka. »Politika«, Beograd 1985, (28.9), str. 8.

U adaptiranim prostorima Muzeja naivne umjetnosti u Svetozarevu je povodom 25. godišnjice postojanja i rada otvorena i nova stalna postavka.

5.1

(M.P. i I.M.). Svečanost u Končarevu Kraju. Otvoren Memorijalni muzej »Rade Končar«. »Vjesnik«, Zagreb, 1985, (29.9), str. 1, ilustr.

U obnovljenoj rodnoj kući narodnog heroja Rade Končara u Končarevom Kraju, na prigodnoj svečanosti, otvoren Memorijalni muzej »Rade Končar«. Na postavci Muzeja surađivali su stručnjaci Muzeja revolucije naroda Hrvatske iz Zagreba.

5.1

Mitrović, Mihajlo. Poduhvat u Sirogojnu: Muzej starog sela. »Politika«, Beograd, 1985, (19.10) str. 12, ilustr.